

ЗАХОДИ ВПЛИВУ ДЕРЖАВИ НА ПРОЦЕСИ ПІДТРИМАННЯ ПЛАТОСПРОМОЖНОСТІ БАНКІВ

К.А. Возняковська

*доцент кафедри цивільно-правових дисциплін ЧЮІ НУ «ОЮА»,
доктор юридичних наук*

Перелік заходів впливу держави на процеси підтримання платоспроможності банків та подолання кризових явищ у фінансовій сфері може істотно відрізнятись залежно від країни, де вони застосовуються. Власне це слугує першою вказівкою на індивідуалізацію державної економічної політики у фінансовій сфері, яка багато у чому залежить не лише від управлінських якостей відповідних керівників кредитно-фінансових регуляторів держави, але й, значною мірою, – від наявної правової бази державної підтримки банківського сектору у найскладніших умовах його функціонування.

Зокрема, у США під час фінансової кризи 2007-2009 років було ухвалено кілька актів, серед яких відзначається Закон про надзвичайну економічну стабілізацію – Emergency Economic Stabilization Act of 2008 (EESA). EESA уповноважив секретаря казначейства встановити Програму порятунку проблемних активів – Troubled Asset Relief Program (TARP). У результаті секретареві казначейства було дозволено придбати до 700 мільярдів доларів іпотечних цінних паперів та інших проблемних активів з банків країни, а також будь-який інший фінансовий інструмент, як це секретар вважав необхідним для «сприяння стабілізації фінансовому ринку» [1].

Попри різноманітні комплексні заходи, що вживаються урядами та центробанками, ефективність відповідних дій не завжди може мати прогнозований характер. Не випадково знавці фінансового ринку зауважують, що фінансові обмеження – це «дитяча забавка для блискавичних та вмотивованих інсайдерів, що грають з відповідним регулюванням на свою користь» [2]. Саме тому постійний пошук найбільш ефективних обмежень безвідповідального та неналежного здійснення банківських функцій становить, як видається, основну мотивувальну частину економіко-правового регулювання у цій сфері. У цьому контексті варто дослухатися до думки науковців про те, що «потреби економічного розвитку потребують

пошуку конструктивної взаємодії юридичних та економічних чинників правових рішень» [3, с. 96].

На жаль, українське законодавство досить повільно просувається у бік усунення лазівок в умовах здійснення банківської діяльності, що можуть призводити до слабкості банків та їхнього безвідповідального кредитування.

Тут доречно звернути увагу на думку економістів, зокрема Мартіна Вулфа, про те, що державна підтримка банківського сектору як безальтернативний напрям державної економічної політики призводить до негативного явища безвідповідального ставлення фінансово-кредитних установ до управління ризиками та дбайливого ставлення до коштів, залучених від інших суб'єктів господарювання та громадян [2]. У зв'язку із цим питання змісту державної економічної політики завжди лежить у площині розумного балансу між створенням належних правових умов швидкої підтримки банківського сектору, з одного боку, та забезпечення ефективного захисту прав суб'єктів господарювання та споживачів – клієнтів банківських та інших фінансових установ від зловживань.

Питання державної економічної політики у галузі фінансової сфери настільки ускладнилися, що сьогодні зникає межа між правовими та економічними заходами регулювання. Зокрема, фінансова криза 2014-2017 років в Україні гостро продемонструвала, що будь-які заходи впливу на банківську систему, як-то рефінансування, обов'язкове страхування депозитів, встановлення нормативів тощо, нічого не варті без забезпечення правовими засобами елементів добросовісності та добросовісності у банківській практиці. До таких засобів можна віднести й низку вимог законодавства щодо притягнення до відповідальності менеджерів та засновників неспроможного банку, визнання недійсними його правочинів, що призвели до банкрутства.

Причому, лише загрозою застосування приватноправових заходів впливу – визнання недійсними відповідних правочинів – ситуацію тут навряд чи можна виправити враховуючи те, що швидкість обертання капіталів ускладнює відновлення первісного стану – повернення коштів. Отже, лише публічно-правові заходи впливу, у тому числі із застосуванням адміністративних стягнень та адміністративно-господарських санкцій, здатні реально вплинути на поведінку фінансово-кредитних установ. Зокрема про це свідчить досвід Франції та Німеччини, які у, відповідно, Французькому ко-

мерційному кодексі закріплюють не лише штрафи на керівні органи суб'єктів господарювання, але й кримінальні санкції.

Тіньовий спосіб обігу відповідних «сурогатів» перебуває поза сферою державного контролю. У цьому випадку суцільне державне регулювання виявляється «мертвонародженим», схоластичним, створює не виправдане очікування від регуляторного впливу без реальних можливостей для досягнення його результатів. Серед іншого, така непродуктивність не лише негативно позначається на споживачах фінансових послуг, вимушених користуватися інноваційними господарсько-фінансовими технологіями у нелегальний спосіб, але й не дозволяє долучити обіг криптовалют та електронних грошей, інших товарообмінних агрегатів до оцінки доходів осіб, зменшуючи податкові надходження до бюджету. Інакше кажучи, поза реалістичного впливу на господарсько-фінансові відносини держава позбавляється доходу, а діяльність суб'єктів господарювання у відповідній сфері підштовхується до тінізації. Приклад із заборонаю грального бізнесу, який перейшов у тіньову сферу та позбавив бюджет величезних коштів, цілком доводить правильність цієї тези. Держава не може заборонити те, чого контролювати не може [4, с/92]. Принаймні новітні інформаційні технології, транскордонний рух вартості за допомогою різних електронних мереж об'єктивізують таку неможливість.

Тому сучасним завданням державної економічної політики стає не практика заборон та замовчувань, а вироблення гнучких та стимулюючих інструментів, здатних забезпечити утвердження правопорядку у фінансово-кредитній сфері та дегінізацію відповідних відносин.

Література

1. Nolen, Jeannette L. Emergency Economic Stabilization Act of 2008 (EESA). URL: <https://www.britannica.com/topic/Emergency-Economic-Stabilization-Act-of-2008>
2. Wolf, Martin. Regulators should intervene in bankers' pay / Financial Times, JANUARY 16, 2008. URL: <https://www.ft.com/content/73a891b4-c38d-11dc-b083-0000779fd2ac?mhq5j=e7>
3. Подцерковний О.П. Грошові зобов'язання господарського характеру: проблеми теорії і практики. К.: Юстиніан, 2006. 424 с.
4. Возняковська К. А. Щодо заходів забезпечення платоспроможності кредитно-фінансових установ у державній економічній політиці. Право і суспільство. №6. 2017. С.91-98.